

ОКРЕМІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАВС

Самодін А.В., завідувач кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук, доцент.

Сучасний стан діяльності органів досудового розслідування Національної поліції щодо розслідування кримінальних правопорушень, організації взаємодії між учасниками кримінального провадження у сфері кримінальних процесуальних відносин, а також правова регламентація такої діяльності положеннями чинного кримінального процесуального законодавства, відомчими та міжвідомчими нормативно-правовими актами, обумовлює необхідність трансформації окремих усталених, а подекуди й стереотипних підходів до криміналістичної підготовки здобувачів вищої освіти у навчальних закладах системи МВС України зі специфічними умовами навчання.

Оскільки, динамічність правозастосовної практики у сфері кримінальної процесуальної діяльності, лімітованість часу підготовки кваліфікованих фахівців для підрозділів досудового розслідування, питання співвідношення категорій «теорія» та «практика», «зміст навчання», «знання» та «вміння» у розумінні науково-педагогічних працівників та фахівців-практиків в окремих випадках набувають різного значення. За таких умов потребують посилення кореляційні зв'язки між теоретичних змістом навчання та його практичною спрямованістю, можливістю реалізації здобувачами вищої освіти здобутих знань на практиці, не через певний проміжок часу, а відразу – після призначення на конкретну посаду.

Зазначена проблема традиційно вирішується на рівні вищих навчальних закладів за допомогою уведення в освітній процес, окрім практичних занять в контексті навчальних дисциплін, елементів практичної підготовки, зокрема, проведення тактико-спеціальних навчань, залучення до проведення занять практичних працівників

(модератором такого заняття, як правило, залишається науково-педагогічний працівник), щорічною практикою та кінцевим стажуванням, систематичним проведенням занять на базі практичних підрозділів та залученням особового складу навчальних закладів до заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку, функціонуванням кафедр на громадських засадах до складу, зокрема в НАВС, яких входять виключно практичні працівники, а на рівні практичних підрозділів – функціонуванням інституту наставництва, створенням належних умов для адаптації молодого фахівця, зокрема рівномірним та поступовим навантаженням службовими завданнями (наприклад, кримінальними провадженнями залежно від складності розслідування). Такі напрями посилення практичної підготовки та професійної адаптації в окремих випадках нівелюються як внутрішніми, так й зовнішніми факторами.

З огляду на специфіку будь-якої юридичної науки, яка у межах освітнього процесу трансформується у конкретну навчальну дисципліну з врахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності здобувача вищої освіти, базові навчальні дисципліни для підготовки слідчих як «Криміналістика», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Кримінологія», «Оперативно-розшукова діяльність», «Юридична психологія» (мова йде й про певні професійно орієнтовані навчальні дисципліни, які поглиблюють знання з окремих базових навчальних дисциплін, наприклад «Методика розслідування злочинів», «Складання кримінальних процесуальних документів на стадії досудового розслідування») сприймаються курсантами (слухачами) виключно як окремі галузі знань, а їх поєднання прослідковується виключно фрагментарним розглядом положення про міждисциплінарні зв'язки. Водночас, у слідчій практиці існує необхідність швидкого поєднання отриманих курсантом (слухачем) знань в продовж конкретної процесуальної дії у межах кримінального провадження або вирішення слідчим певного організаційного питання. Зважаючи й на те, що молодий фахівець щойно призначений на певну посаду у будь-якому випадку буде перебувати у психологічно-напруженому емоційному стані у зв'язку з новим видом діяльності, а у стресовому стані,

наприклад, під час першого самостійного огляду місця події у складі слідчо-оперативної групи, він дійсно, в окремих випадках, не зможе оперативно вирішити конкретне службове завдання.

Окреслена проблема щодо криміналістичної підготовки здобувачів вищої освіти у межах організації освітнього процесу в НАВС, з врахуванням змісту навчання здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра в межах спеціалізації (підготовка кадрів для органів досудового розслідування) можуть бути вирішені, а за окремими напрямками вже й вирішується за наступними напрямками:

1. Створення інтегрованих до вимог практичної діяльності міжкафедральних навчальних дисциплін, які забезпечуватимуть криміналістичну підготовку кадрів для органів досудового розслідування та підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення. Зокрема, шляхом об'єднання окремих навчальних дисциплін, які б надавали змогу здобувачу вищої освіти усвідомити та «відчути» не лише окремі елементи діяльності слідчого, наприклад, аспекти організації роботи слідчо-оперативної групи, планування розслідування в контексті методики розслідування злочинів або проблематику кваліфікації злочинів, а комплексність тих завдань, які вирішує слідчий здійснюючи досудове розслідування у конкретному кримінальному провадженні – від початку кримінального провадження або виїзду слідчо-оперативної групи на місце події і до його закінчення у процесуальній формі, визначеній ст. 283 КПК України. Ні у якому разі не ведеться мова про те, що окремі наукові, а подекуди й догматичні положення криміналістики, кримінального процесу або кримінального права мають втратити свою внутрішню структуру, бути спотворені або іншими чином нераціонально змінені в контексті певної навчальної дисципліни. Доцільним є виключно системна алгоритмізація послідовності подання навчального матеріалу та відпрацювання практичних завдань, з виокремленням тих елементів (тем та їх частин, форм та методів навчання тощо), які дійсно можуть бути реалізовані в межах існуючої системи організації освітнього процесу в НАВС з врахуванням відповідних положень Закону

України «Про вищу освіту», а у подальшому застосовані випускником НАВС у своїй практичній діяльності.

2. Проведення занять у формі ділових ігор (квестів) на спеціально обладнаних навчальних полігонах – «місце кримінального правопорушення», «кімната для проведення слідчих розшукових дій» тощо.

3. Використання при проведенні занять електронних дидактичних засобів, наприклад, електронних мультимедійних навчальних посібників, автоматизованих робочих місць, імітаційних комп'ютерних програм щодо розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, сучасних навчальних відеофільмів, а також відео фрагментів з місць вчинення злочинів.

4. Залученням до проведення занять практичних працівників із належним досвідом роботи, а також здібностями лаконічно та алгоритмізовано подавати практичний матеріал з врахуванням специфіки навчальної дисципліни, а також рівня знань здобувачів вищої освіти.

5. Продовження практики виїзних занять до територіальних практичних, а також стажування науково-педагогічних працівників у підрозділах органів досудового розслідування Національної поліції України та Експертної служби МВС України.

Належна криміналістична підготовка в контексті практичного спрямування освітнього процесу має бути забезпечена й систематичним, реальним та спільним з практичними підрозділами моніторингом своєчасного оновлення навчально-методичного забезпечення та матеріально-технічної бази криміналістичних навчальних полігонів, спеціалізованих лабораторій та аудиторій. Адже, виключно спільними зусиллями, ефективною взаємодією між практичними підрозділами та навчальними закладами зі специфічними умовами навчання системи МВС України може бути реалізовано головний вектор освітнього процесу – «від теорії до практики».